

ACC. N:R M. 13938:1-21.

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Ekstrand, Kalmå
Härad: Torna Berättare: " " "
Socken: Everlöf Berättarens yrke: f. d. polisman
Uppteckningsår: 1956 Född år 1889 i Everlöf

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Barnets vård och uppföstran n. förskole-
åldern. s. 1-21.
(teckn. sid. 21.)

LUF 98.

ACC. N:R M. 13938:/.
=====

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ALLMÄNT OM ÖVERVAKNING OCH FOSTRAN!
=====

Tillsynen över småbarnen tillkom i första hand modern. Där äldre syskon fanns fingo dessa även hjälpa till med vården av småbarnen. Bland arbetarebefolkningen, där vederbörande husmoder i regel tog förvärvsarbete med förekommande utomhusarbete hos lantbrukarna särskilt under vår- sommar- och hösttider, fick antingen de äldre syskonen eller där sådana ej funnos, någon äldre anhörig, mormor eller farmor, taga hand om de små under moderns bortavaro.. Annat var det ju på gårdarna, där modern i allmänhet ej deltog i utomhusarbete utan hade jämn sysselsättning inomhus med hushållsgöromål. Hon kunde då samtidigt övervaka vårdnaden av småbarnen, även hade hon ju nästan alltid anställd jungfru som kunde biträda med passningen av småbarnen i de fall inga äldre barn fanns att lita till. På sommaren gick det ju bra att låta de äldre syskonen taga hand om och passa de små, men vintertid blev det ju ej mycken tid över för de äldre att sysselsätta sig därmed, då de i första hand fingo sköta sin skola. Rörelsefriheten inomhus begränsades relativt sett till stugan och köket under den kalla årstiden. Sommartid höllo de sig mestadels utomhus företrädesvis i haven /trädgården/. Någon hage eller annan avbalkning till begränsning av småbarnens rörelsefrihet inomhus såg jag aldrig. Däremot brukade man använda en slags gunga som hängdes upp i en bjälke i rummet, där man placerade småbarnen innan de kunde

Snuf 98
1.

ACC. N:R M. 13938:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gå och roade dem med att sätta igång gungan, även använde man sig av en s.k. gångvagn, som man placerade barnen i till hjälp och stöd för dem, då de blivit så försigkomna, att kunde stå på benen och började vilja trampa iväg och gå, men ej kunde gå för sig själva. Vagnen var försedd med fyra hjul, var kvadratformig och hade utseendet av ett litet bord. I ovanstycket hade ett runt hål utskurits lagom stort och avpassat efter barnets kropp. Det var delat i två hälfter som var för sig kunde lyftas upp, då barnet ställdes ned och sedan fällas ned och fästas samman under armarna på barnet som sålunda hade stadigt stöd och kunde promenera omkring på golvet. Vagnen kunde endast rulla rakt fram, men barnet hade ju möjlighet att vända på sig och röra sig fram och tillbaka. Efterhand som barnet fick lite vana och blev lite mera försigkommet kunde det ändra färdriktningen genom att lyfta vagnen en aning från golvet och på så sätt få färden att gå i annan riktning. Det blev ju i allmänhet ej så lång tid som vagnen kom till användning. Sedan barnet kunde gå riktigt själv, blev den ju överflödig.

På den tiden fordrades i allmänhet obetingad lydnad hos barnen vid ganska tidig ålder, men kunde detta givetvis vara något olika inom olika familjer, beroende dels på barnens olika kynnen och dels på föräldrarnas sätt att föstra dem, Då som alltid hände det ju att föräldrarna vore mer eller mindre svaga för sina barn och ej visade allt för stor stränghet ifråga om åtlydnaden. Riset fanns i regel

ACC. N:R M. 13938:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tillgängligt och kom även till användning om ej annat hjälpte.
Att man hängde bjällror på barnen, har jag inget minne av, att jag sett förkomma. Vid fyra à fem års åldern klarade sig barnen ganska bra själva såväl inom- som utomhus.

Beteende mot och Förhållande till vuxna.

Vid tilltal kallade barnen föräldrarna respektive mor- och far-föräldrarna för I, i något enstaka fall Du. Tilltalsordet till släktingar eller bekanta stod i förhållande till om dessa voro gifta eller ogifta. De gifta tilltalades med I och de ogifta med Du. eller namnet om detta var bekant då det gällde personer som de inte närmare var bekanta med. Helt främmande personer tilltalades antingen med I eller namnet.

I fråga om ömhetsbetygelser mellan barn och föräldrar eller anförvanter, så kunde detta givetvis vara olika inom skilda familjer, men förekom i stort sett ganska sparsamt. Jag betvivlar ej, att kärleken till barnen på den tiden var lika stark som nu, men man gav ej i så rikt måttuttryck för sina känslor. Kutymen var ju den, att barnen ej fingo bortfjäskas utan fostras till att tidigt kunna klara sig själva och bli till nytta, varför det i allmänhet ej gavs uttryck för synliga ömhetsbetygelser. Vad mig själv angår härvidlag, så har jag aldrig så långt jag kan minnas tillbaka varit föremål för någon som helst ömhetsbetygelse från mina föräldrars sida. Då jag tänker på motsvarande förhållande mellan mina egna barn och oss

ACC. N:R M. 13938: 4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

föräldrar, så är skillnaden avsevärd.

Några särskilda regler för hur barn skulle uppföra sig i sällskap med vuxna, vet jag ingenting om, men de tillhöllos att vara hövliga och visa vördnad för äldre personer genom att hälsa, flickorna genom att niga och pojkarna med att taga av mössan och bocka, detta senare även så snart de kommit inomhus antingen detta var hemma eller borta och så präntades ständigt i dem att ej glömma tacka för vad de fingo emottaga i form va gåvor eller annan förmån som kunde komma att bevisas dem, t.ex. om de under vägen bort blevo upptagna av någon skjuts och fingo åka. För övrigt var nog föräldrarna var för sig angelägna om, att göra sitt bästa för att deras telningar skulle få sådan uppföstran, att de skulle komma att få så bra förutsättningar som möjligt till att kunna taga sig fram här i livet och bliva bra människor. Kyssa på hand var ej brukligt och i allmänhet ej heller att hälsa sina föräldrar morgon och kväll.

De blevo tillsagda, att då de kommo bort på besök i ett främmande hus förhålla sig tysta och snälla och artiga, svara på frågor som ställdes till dem men ej prata i onödan. Samma var förhållandet då någon främmande kom på besök i hemmet.

Förbud och Hotelser.

Några särskilda förbud eller hotelser rörande barnen, har jag inget direkt minne av, men jag hörde ju folk yttrade: då något barn gjorde vissa grimaser eller efterapade någon som var halt eller på

4.

annat sätt ofärdig. "Gör inte så. Du kan lätt bli så". Vissling var ju inte förbjuden på dagen, men om någon utförde visselkonsert efter mörkrets inbrott, även om han var vuxen, ansågs det ej passande och vittnade om mindre god uppfostran.

Barnen voro på den tiden ej så väl ombonade och varmt klädda som nutidens barn. Isynnerhet den fattiga befolkningen hade inte råd till att hålla sina barn med varma kläder till den omfattning som skulle varit önskvärt. Vad mig själv beträffar därvidlag, då jag var barn, så bestod min vinterutrustning i en vanlig hemmavävd varkenkostym, skjorta och en tunn undertröja. Kalsonger hade jag ej förrän jag var cirka tolv år gammal. Följden blev ju att barnen voro ofta förkylda och snoriga, och isynnerhet pojkarna torkade sig då gärna om näsan med rockärmen som så småningom visade sig vara ganska nedsmord. Då brukade de äldre att säga till dem: "Nu kommer snart en kråka och hackar dig på händerna och ärmarna." Händes det sig då att någon kråka kom flygande och kraxade, brukade de säga: Hör nu hur kråkan skriker Snorärm, snorärm. Akta dig för nu kommer hon snart och hackar dig, om du inte låter bli att torka dig om näsan med rockärmen." Även kunde man få höra folk som på skämt yttrade till barn som brukade peta sig i näsan, "Du behöver väl inte gå den vägen, då du skall klia dig i nacken." Men å andra sidan brukade man också säga, att av de snorigaste pågarna blev de värsta och bästa karlarna, varför det här om renligheten ej togs så allvarligt.

ACC. N:R M. 13938:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

För att hindra barnen att gå för nära brunnen brukade man skräm-
ma dem med att säga: " Gå inte till brönnen för då kommer brönnkjes-
san och tager dig." Leka med eld var strängt förbjudet, man förvara-
de därför i allmänhet tändstickor på en plats, där barnen ej kunde
komma åt dem.

Något förbud för pojkar att leka flicklekar eller motsatsen, vet
jag ingenting om, men härvidlag fostrade barnen sig själva genom
att uttala sig håfullt om dem som roade sig med lekar som mera till-
kom det motsatta könet.

De gamla talade ju ofta om övernaturliga väsen, som det föreföll
som om de själva trodde på, och även omnämnde vissa åtgärder som
man borde iakttaga, för att skydda sig mot dem, men jag tror ej att
de omtalade detta med avsikt att skrämma barnen utan snarare i upp-
lysningssyfte.

Några yrkesmän som skrämselfigurer förekom ej, vad jag vet. Sock-
~~nen~~ var ju ej begåvade vare sig med polis eller sotare, så detta var ju
för barnen okända begrepp och gick inte att skrämma dem med. De en-
da som kunde komma ifråga därvidlag så var det de kringvandrande
tiggarna. Dessa människor gjorde ingen för när, men på grund av de-
ras dåliga klädsel och ovårdade yttre i förening med åldern sågo de
anskrämliga ut för barnen att sepå. Man kunde därför ibland få höra
mödrarna, härmed åsyftande dessa tiggare, hota sina barn med: " Är
du inte snäll så kommer busemannen och tar dig! Något anseende hade

6.

ACC. N:R M. 13938:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.

dessa människor givitvis inte, men eftersom någon ordnad socialhjälp ej fanns, var tiggeriet deras enda resurs till att kunna livnära sig. Devero därför ej sedda med oblida ögon utan betraktades mera som ett fullt naturligt inslag i landskapsbilden. De förnärmade ingen, utan kommo och gingo tyst och stilla med sin värld. Blevo de ej tilltalade brukade de sällan själva inleda något samtal. Strängt taget kan man ej kalla dem för tiggare, enär de i allmänhet ej behövde upplysa om sitt ärende, då vederbörande husmoder oombedd plockade fram vad hon ville giva dem. De togo emot vad de fingo, tackade och gick sin väg.

Någon ändring angående barnens sovplats under olika årstider förekom ej. Det är ej lätt att svara på, hur andra människor hade det ordnat med sina sängplatser, då man sällan eller aldrig hade någon kontakt med dem vid tiden för sänggåendet, men jag skulle förmoda, att där utrymme fanns på gårdarna så skilda man småpojkar och småflickor åt vid bäddfördelningen. Hos arbetarebefolkningen eller de s.k. husmännen som hade mindre utrymmen, högt två rum, till förfogande och ha-
da flera barn, blev det ju svårare med bäddfördelningen och även att skilja på pojkar och flickor. Eldstad fanns ej mera än i det ena rummet, varför man under den kalla årstiden gärna drog sig för att låta barnen sova i det oeldade rummet. Spädbarne som lågo i vaggan på dagarna fingo i allmänhet dela bädd med modern nattetid, åtminstone så länge de fingo bröstet.

ACC. N:R M. 13938:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vid matbordet placerades barnen i regel så, att de minsta kommo att sitta närmast föräldrarna, för att dessa vid behov skulle kunna hjälpa de små till rätta vid måltiden. På gårdarna där det fanns tjänstestefolk som hade sin givna placering, var barnens plats i allmänhet vid bordets framsida d.v.s. den sida som vette inåt rummet från väggen.

Något visst område i stugan, där barnen fingo hålla till med sina lekar förekom ej, ej heller att vissa möbler funnos som de ej fingo använda sig av, men de fingo nöja sig med att vistas i stugan och eventuellt i köket. En pall och en låda att förvara sina leksaker i var i sort sett det enda som de kunde kalla för sitt eget.

Klädedräkt.

Åldern för utbyte från spädbarnsutstyrseln till annan klädedräkt varierade något inom olika familjer, men rörde sig omkring två à tre års åldern. Pojkarnas kostymer, rock, väst och byxor, voro till snitt och utseende liknande de äldres och skilde sig ej så mycket från våra dagars herrkostymer. Flickorna voro klädda i tröja, blus och kjol, även brukade ders klädsel bestå av helskurna klänningar. Färgen på kläderna varierade, vad flickorna beträffar, så var ju ders kläder mera färgglanna och lysande. Materialet bestod av hemvävt tyg av ylle till vinterbruk och bomulls- och linnetyger till sommarkläder. Pojkarnas kläder knäpptes, i likhet med de äldres, med knappar och

8.

flickornas med häkter, men här kom även knappar till användning. Ytterplagg i form av kappor eller överrockar ingick i allmänhet ej i barnens utrustning på den tiden. Undantag kunde ju finnas för t.ex. prästens barn eller för barnen till någon mera förmögen eller bättre bemedlad familj som ville känna sig för lite mera än folk i allmänhet. Som ersättning för kappa brukade flickorna under den kalla årstiden använda sig av en schal som viktes till en trekant och hängdes över axlarna eller ock, om det var mycket kallt, upp över huvudet, varefter snibbarna korsades över bröstet och khöts fast om veka livet på ryggen. Någon dylik ersättning för pojkarnas del förekom ej. Någon särskild utsmyckning att tala om som var brukligt, har jag inget minne av.

Det är ju möjligt, att något plagg av spädbarnsutstyrseln även i fortsättningen användes som underplagg, men därom vågar jag ej yttra mig. Pojkarnas underplagg, förutom skjorta som användes året om och enda underplagg på sommaren, utgjordes av en stickad tröja av ylle och dito kalsonger av bomull.

Flickorna använde så gott som alltid förkläde såväl till vardagsbruk, som då de skulle vara finklädda. Materialet till dessa var tyg i olika färger, dels enfärgade och dels randiga antingen på längden eller tvären, även rutiga sådana brukades. Förkläden fanns i två olika snitt, dels sådana som bands om midjan med fastsatta band, vilka knöts antingen på ryggen eller löpte runt om livet

9.

och knötos framtill med nedhängande öglor och tovsar, dels sådana som tillökats med ett framstycke som gick upp över bröstet och försedda med breda band som gick över axlarna och lades o kors på ryggen,,där de sattas fast i förklädesbandet kring midjan. Förkläden till pojkarna användes endast så länge de voro små och voro klädda i "slöm" /kolt/. Någon nämnvärd skillnad på förklädena för pojkar och flickor fanns ej att tala om.

Halskläden som i regel stickats av ylle användes under den kalla årstiden av båda könen utan åtskillnad och kragar vid vissa tillfällen, då de skulle vara finklädda.

Hur länge spädbarnsmössan användes, kan jag ej giva något tillförlitligt svar på, men troligen blev den avlagd i samband med att den övriga spädbarnsutstyrseln blev ersatt med annan klädedräkt. Pojkarna fingo sedan pojkmössor och flickorna Schaletter, "Torklen" Endel, men långt ifrån alla, pojkars huvudbonader, som användes vintertid, voro försedda ned uppvikta slag som kunde fällas ner till skydd för öronen, vilka annars voro helt oskyddade. Därför var det många pojkar som var behäftade med köldskadade öron, men relativt sett vidtogs inga som helst åtgärder för att avhjälpa detta. Det verkade snarare som om det vore en genant, att skydda öronen mot kölden och ansågs tyda på klemighet. Man kunde ibland få höra personer som hånfullt yttrade till någon som draget ned mössan om öronen: "Fryser du om öronen din stackare." Liknande kunde man få höra

ACC. N:R M. 13938: //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

yttras till dem som tog på sig vantar vid mindre stark kyla, många hade därför även köldskade händer. Kutymen var, att pojkarna skulle härdas till att kunna motstå litet av varje. Flickornas motsvarande huvudbonader var av ylle för vinterbehov och av linne eller bomull till sommarbruk.

Första tiden efter födelsen lågo småbarnen i svep /linda/, men jag kan ej med säkerhet erinra mig hur länge. I samband med övergången från lindan till annan klädsel kommo strumpor till användning och socker i stället för skor. Efter någon tid ersattes dessa senare med skor av tunnt skinn försedda med en rem som knäpptes över vristen. Strumporna voro till utseendet lika de vuxnas och så långa, att de räckte uppöver knäna och hölles uppe antingen med en stropp som sats fast i livstycket och knäpptes i en i strumpan insydd knapp, eller ock med ett strumpeband som knöts om benet strax nedanför knäet. Skorna tillverkades i allmänhet av någon skomakare på orten.

HÅRET. De flesta pojkar voro skråklippta över hela huvudet.. Flickornas hår flätades i en eller två flätor, som hängde nedåt ryggen.

Ytterplaggen, med undantag för flickornas schaletter och förkläden, vet jag aldrig om, att de blevo tvättade utan endast borstade. Skjorter och linnen bytades om varje söndagsmorgon, de avlagda plaggen kastades till smutstvätten. Småbarnens uppsättning av kläder varierade efter råd och lägenhet hos föräldrarna. Frågan är ju inte

12.
lätt att giva något tillfredställande svar på. Man deklarerade ju inte precis sin uppsättning av kläder för andra människor. Alla hade i vart fall en söndags- och en vardagsomgång kläder. Någon direkt skillnad på dessa kläder förekom ej, vad utseendet beträffar. kvaliteten kunde ju vara mer och mindre god mellan olika befolknings-skikt. Det var i allmänhet så, att efterhand som vardagskläderna blevo förslitna, tog ^{man} till söndagsdressen till vardags och ny sådan anskaffades. Det kunde väl även inträffa, att man för direkt användning till vardagsbruk lät förfärdiga något plagg av billigare tyg, isynnerhet till användning under sommartid, såsom t.ex. extra byxor till pojkarna och bomullsklänningar till flickorna. Någon nämnvärd skillnad på snittet eller sättet att kläda barnen förekom ej, annat än att de bättre bemedlades barn ej behövde slita sina kläder så hårt och voro därför mera välklädda än den fattigare befolkningens barn. Det var ju ej heller ovanligt, att de sålunda bättre bemedlade föräldrarna gävo bort sina barns avlagda kläder till de mera behövande.

Jag kan ej exakt komma ihåg, hur länge barnen fingo ligga i svep eller linda, men då detta upphörde, kläddes pojkarna till en början i "slöm" /kolt/ som i två à tre årsåldern utbyttes med van-kostym, rock, byxor och väst. Vad flickorna beträffade så kläddes de i hel klänning med ärmor, så småningom i blus och kjol till om-växling

Föda och måltidsseder.

Det kunde ju vara något olika beroende på barnens snara utveckling och på hur pass försigkomna de voro för att kunna reda sig själva vid måltiderna. Vid fyra à fem årsåldern brukade de dock relativt sett kunna sköta sig själv härvidlag. I vardagslag åto barnen tillsammans med de vuxna, men fordrade gärna en extra smörgås eller flottmat mellan måltiderna. Vid bjudningar fingo de i regel äta vid ett särskilt bord. Det var mindre brukligt, att barnen intogo sina måltider stående, om motiveringen härför i de fall sådant förekom, kan jag ej uttala mig. Första tiden använde sig barnen endast av sked som matredskap. Någon äldre person brukade hjälpa barnen tillrätta genom att skära sönder kött och dylik fast föda till dem i lämpliga småbitar. På tal om matredskap, så duddades det i vardagslag endast med sked, då var och en av de äldre som deltog i måltiden själv medförde en fällkniv som vederbörande hade med sig i fickan och som de använde vid måltiderna. Gaffel kom ej till användning utom vid mera festliga tillfällen. Något direkt förbud för barnen att prata vid bordet var det väl inte, men helst skulle de hålla tyst och låta maten täppa munnen, som det sades. För de allra minsta kunde det ju falla sig påfrestande att stanna kvar vid bordet, sedan de slutat äta, varför de kunde få avlägsna sig, om de ville, men annars höll man styvt på, att ingen gick ifrån bordet förrän alla blivit mätta och slutat

13.

äta, då samtliga deltagare i måltiden lämnade bordet samtidigt. Barnens tur att få mat sammanföll med de vuxnas, men, som jag ovan nämnt, så bjöds åtminstone de minsta på ett extra mellanmål. Man höll ju gärna på, att barnen skulle äta upp vad som lades till dem vid måltiderna, men man var ju ej allt för sträng härvidlag. Om ej just de bästa, så sökte man gärna ut sådana bitar åt dem som var lämpligast och lättast för dem att konsumera i förhållande till deras ålder. Man ville gärna, att barnen skulle äta all mat som serverades dem, men i flesta fall tog man hänsyn till deras smak, åtminstone så länge de voro små. Det var ju ej all mat som var så lämplig till barnföda.

Om det var allmänt bruk, att barnen skulle läsa en kort bordsbön före och efter maten, kan jag ej yttra mig om, men det förekom i ganska stor utsträckning. Det var brukligt, att de äldre knäppte samman sina händer och läste en tyst bön före och efter maten, varför barnen, där denna sed förekom, fingo göra detsamma efter hands som de växte till.

Relativt sett fingo barnen samma mat som de vuxna, att någon viss mat skulle vara skadlig för småbarn, hörde jag ej omtalas, utan gavs åt dem, som jag ovan nämnt, i stort sett samma mat som serverades åt de vuxna. Några särskilda rätter som voro att betrakta som speciell barnmat, förekom möjligen på sina ställen, men därom vet jag ingenting. Kaffe fick barnen blandat med mjölk, men ej starka dryc-

14.

ACC. N:R M. 13938:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15.
ker. Jag hörde dock omtalas, att för längre tid tillbaka hade man brukat förfärdiga en napp av linnetyg, som man doppat i brännvin och satte i munnen på småbarnen och lät dem suga på, som ett medel till att få dem att somna, då de varit besvärliga, men själv har jag ej sett eller hört omtalas, att detsamma förekommit under min tid. Man kan ej säga, att barnen blevo bortskända med "snask" på den tiden. Husmodern eller någon annan äldre familjemedlem brukade gå eller åka till Sjöbo en eller ett par gånger i månaden för att dels avyttra sina produkter såsom ägg och smör och dels göra uppköp ~~av~~ ~~specerivaror~~ specerivaror och andra förnödenheter som behövdes i hemmet och köpte då i regel även en strut karameller till barnen. Andra godsaker som gavs åt dem bestod i huvudsak av kakor. Vid sådana större gillan, bröllop eller begravningar, där gästerna, dagen innan festen skulle gå av stapeln, genom sitt tjänstefolk, lät uppvakta i gillesgården med "förning", var det brukligt, att värdinnan delade ut smakbitar av godsaker, huvudsakligast bakverk, till mödrarna att taga med hem till barnen. Detta kunde väl även inträffa vid bjudningar av mindre omfattning, där ingen förning förekom.

Hygien och allmän sjukvård.

Man brukade tvätta barnens ansikte och händer varje morgon och i allmänhet även om kvällarna, dessutom företogs extra handtvättning då så kunde anses behövt. Barnen kunde knappast sköta den detaljen själv förrän de kommo i skolåldern.. Detta senare kunde

ACC. N:R M. 13938:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16.

nog vara olika i skilda hem, beroende på hur strängt modern va upptagen av annat arbete. Där det fanns många barn och i synnerhet hos de mindre bemedlade, där modern fick deltaga i förvärvsarbete, räckte ju ej tiden till, för henne att i samma utsträckning, som för dem som hade det bättre ställt, att egna sig åt barnens skötsel, varför dessa på ett tidigare stadium fingo lära sig till att reda sig själva, så gott det gick. Det blev väl därefter, men det fick gå i vardagslag. På söndagsmorgnarna brukade de få gå igenom en ordentlig tillsyn härvidlag. Något varmbad i egentlig mening fanns det ingen som hade tillgång till. Barnen tvättades rena på kroppen i en balja eller annat lämpligt ämbar. Håret tvättades med tvål eller ibland med såpa. Särskilt flickorna som hade långt hår fingo lätt huvudlöss, vilka kammades bort med en tatkamm. Barn som haft skorv, har jag sett vid något tillfälle, men vad man behandlade detta med, vet jag ej. Tillfällena till kallbad under sommaren, var det mindre väl beställt med där på orten. Det fanns visserligen ett par bäckar, som barne kunde plaska i, men det blev ju endast de intill denna närmast boende som begagnade sig därav. Så fanns ju Klingvallsån, men dels kunde man ej gå dit och bada förrän efter det höskörden å angränsande ängar bärgats, och dels vågade man ej låta barnen gå dit utan vid de tillfällena, då någon äldre kunde medfölja och ha tillsyn över dem, enär stor risk fanns för att lätt skulle komma ut på för djupt vatten och drunkna. Detta kunde lätt inträffa, då en massa s.k. hölar fanns

ACC. NR M. 13938:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som var ganska djupa och lömska på så sätt, att åbottnen från att ha varit någorlunda jämn tvärt bröt av till ett stup.

Vid tvåårsåldern brukade barnen kunna säga ifrån. Så länge de voro små uträttade de sina behov på ett nattkärl. Efterhand som de växte till och kunde klara sig själva därvidlag, fingo de sköta om den detaljen ute i det fria, då det endast i enstaka fall fanns "hus" här för. Så småningom ordnades det dock med sådana, men de voro ej helt allmänna så länge jag vistades där på orten.

Det kunde ju finnas undantag, men i allmänhet tog man det inte så allvarligt med lite krasslighet eller förkylning hos barnen, att man ansåg sängläge vara erforderligt, för den händelse de ej hade feber, för i så fall fingo de stanna i sängen, till dess de blevo feberfria. Man hade ju i allmänhet inga febertermometrar, utan man fick lita till den egna bedömningen vid konstaterandet av feberstyrkan hos barnen. Vid svårare sjukdomsfall, sökte man ordna med, att det sjuka barnet fick egen bädd, även om detta kanske för många familjer, med flera barn och små bostadsutrymmen, kunde falla sig ganska svårt. Om barnet råkat ut för någon mindre skada eller slagit sig och kom gråtande till någon äldre anhörig, brukade det sägas: "Kom ska jag blåsa på det, så går det snart över." Var det ej för svårt så brukade barnet upphöra med gråten och återgå till sina lekar.

Lek och leksaker.

Med undantag för de allra minsta, som man jollrade med, förekom

17.

18.

det sällan, att man intresserade sig för barnen i så måtto, att man kelade eller lekte med dem, utan de fingo själva roa sig så gott de kunde. Flickorna lekte inomhus då som väl alltid huvudsakligast med sina dockor. Pojkarna ville ju helst vara ute så mycket som möjligt. var det dåligt väder höllo de till i stallarna, annars lekte de gärna häst. D.v.s. en var kusk och en eller två fungerade som hästar. tömmen hade tillverkats av snären med bett av träpinnar, som "hästarna" hade mellan tänderna och bet i. I brist på pojkar kunde även flickorna fungera som hästar. Leksaker, andra än sådana som de själva tillverkade, förekom ganska sparsamt. De tillverkade själva lite av varje såsom vagnar, åkerbruksredskap m.m. Enär penningtillgången på den tiden var ganska knapp, ansågo de flesta föräldrar som slöseri att kosta pengar på sådana ting som leksaker. Den enda leksaksmakare jag känner till, var en gubbe som brukade skära ut djurbilder och gubbar av trä, som han sedan sålde till leksaker åt barnen, men det blev ju endast de bättre bemedlades barn som kunde komma ifråga härvidlag. Jag kan ej yttra mig om huruvida man för hans del kunde kalla det för huvudnäring. Gubben var gammal och oförmögen till annat arbete, så inte annat jag vet, var detta hans enda sysselsättning, men jag tror ej, att han bedrev detsamma till sådan omfattning, att han därmed kunde försörja sig, utan hjälp från det allmänna.

Bilder, sagor och visor.

I de fall bilderböcker fanns att tillgå, fingo barnen titta i

dem, men tillgången på sådana förekom mycket sparsamt. I de flesta hem inga alls, ej heller fanns något lånebibliotek, som man kunde vända sig till för lån av litteratur av något slag, och någon dylik att tala om utöver bibel och psalmbok fanns ej i de flesta hem.

Nog kunde det väl inträffa, att någon äldre familjemedlem berättade sagor och sjöng visor för barnen, men jag kan ej närmare redogöra för vilka visor eller sagor det rörde sig om.

Undervisning och nyttiga sysselsättningar.

Någon direkt religionsundervisning i hemmen, har jag ingen kännedom om, att det förekom, men man sökte ju lära barnen att få en uppfattning om Gud, såsom varande mild och god, som stod över alla, som hörde och såg allt och som kunde straffa, om man gjorde något orätt. Den onde vet jag ej om man talade något vidare med barnen om.

Jag vet ingen bland befolkningen som var direkt gudsförnekare eller fritänkare, men då som nu så var inställningen till religiösa ting mer eller mindre utpräglad hos de olika människorna, och kom detta givitvis att giva sig till känna även ifråga om barnens undervisning i hithörande ämne. Befolkning var annars ganska kyrklig och helst skulle någon av familjemedlemmarna varje söndag bevista gudstjänsten i kyrkan, och fingo barnen ofta medfölja efter det de kommit upp i sju å åttaårsåldern.

Inte annat jag vet fingo barnen leka som vanligt även på söndagarna. Det är ju möjligt, att undantag fanns, där föräldrarna voro

19.

strängt religiösa, men därom kan jag ej uttala mig. Det var väl ej alla föräldrar som hölle styvt på, att barnen skulle läsa bords- och aftonböner, men det förekom dock ganska allmänt. Den vanligaste aftonbönen för barnen var: "Gud som haver barnen kär, se till mig som liten är. Vart jag mig i världen vänder. Står min lycka i Guds händer. Gud bevare lilla namnet."

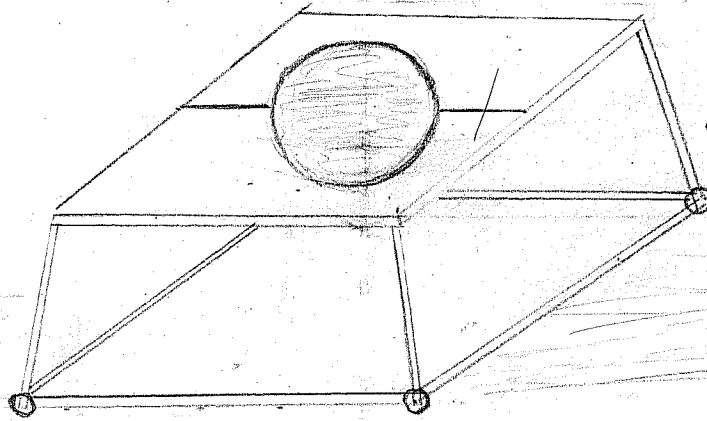
De första nyttiga sysselsättningarna för flickor voro handarbeten, såsom enklare virknings- och stickningsarbeten, sömnad och dylikt. Dessutom fingo de biträda med enklare göromål som kunde förekomma i samband med hemmets skötsel. Arbetarebefolknings pojkar fingo ganska tidigt taga platser som vaktpojkar hos lantbrukarna. Själv hade jag min första plats som vaktpojke, då jag var endast sju år gammal, en trist och tråkig sysselsättning för ett barn. Böndernas egna pojkar voro i allmänhet befriade härifrån, utan fingo de så smått börja med att hjälpa till med diverse enklare göromål utomhus, mestadels sådant som de tyckte själv vara roligt. Några särskilt dagliga plikter, vet jag ingenting om, att barnen hade sig ålagda.

Barnen kunde i allmänhet hjälpligt läsa innantill och några även korta utanläxor, då de började skolan, varför man ganska tidigt började sysselsätta sig med dem och lära dem detta. Vad mig själv angår därvidlag, så började jag skolan då jag endast var fem år gammal. Min fader hade då redan länge pluggat med mig och lärt mig läsa rent innantill och dessutom hade jag lärt mig en del budord ur Luthers Lilla katekes utantill.

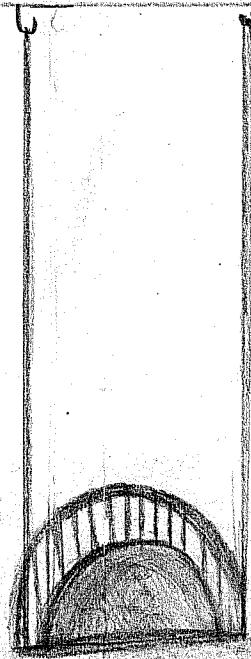
M.13938: 21.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Ungefär såhär såg en gångväg ut.

Bangurpa Stängarna av Lå.

blyertsteckning av
f.d.polisk.N.Ekstrand f.1882
Amiralsgatan 14A,Malmö

i Kumlatofta, Everlöv s:n
Torna hd, Skåne

-"ritat" på 1890-talet -

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet